

THE
WRITERS'
PRIZE
2024

Çitkuşu

Anne
Enright

Türkçeleştiren: Mert Doğruer

Delî

Anne Enright

1962 doğumlu İrlandalı yazar Anne Enright öykü, roman ve kurmaca dışı türünde eserler veren, ödüllü bir yazardır. Trinity College Dublin’de gördüğü İngilizce ve felsefe eğitiminden sonra yetişkinler ve çocuklar için hazırlanan çeşitli televizyon yapımlarında görev aldı; 1993 yılında ise tam zamanlı yazar olarak üretmeye başladı. Aile, ilişkiler, bağlar ve travma, aşk ve cinsellik gibi temaları eserlerine konu eden yazar, yarattığı karakterler ve onların psikolojik çözümlemeleriyle dikkat çekmektedir. Yazar, *Buluşma* romanıyla 2007 Man Booker Ödülü’nü aldıktan sonra dünya çapında tanınarak çağdaş İrlanda edebiyatının önemli temsilcilerinden biri oldu. 2012 yılında yayımlanan *The Forgotten Waltz* [Unutulan Vals] romanıyla kurmaca dalında üstün başarı gösteren eserlere verilen Andrew Carnegie Madalyası’na layık görüldü. *Yeşil Yol* romanıyla 2016’da, *Çitkuşu* romanıyla da 2024’te Women’s Prize for Fiction’ın (Kadın Yazarlar Kurgu Ödülü) finalistlerinden biri oldu. Yazarın son romanı *Çitkuşu* 2024 Writers’ Prize’ın (Yazarlar Ödülü) sahibi oldu.

Mert Doğruer

11 Aralık 1989’da Bursa’da doğdu. Bursa Anadolu Lisesi’nin ardından bir vakıf üniversitesinin uluslararası ilişkiler bölümünden mezun oldu. On bir yıllık kitap çevirmenliğinde Philip K. Dick, Jim Thompson, Robert Louis Stevenson, Charlie Kaufman, Leonard Gardner, George Orwell, Ray Bradbury, Diana Gabaldon, Tim Marshall, John Boyne ve Paul Lynch gibi yazarların eserlerini çevirdi; uzun yıllardır editörlük de yapıyor.

ÇİTKUŞU

© 2024, Tudem Yayın Grubu

1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

metin hakları © 2023, Anne Enright

İlk baskı 2023 yılında, İngiltere’de *The Wren, The Wren* adıyla
Jonathan Cape, London tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu kitabın telif hakları Rogers, Coleridge and White (UK) LTD ile
anlaşmalı olarak alınmıştır.

YAZAR: Anne Enright

TÜRKÇELEŞTİREN: Mert Doğruer

EDİTÖR: Seza Özdemir, Ayşegül Utku Günaydın

DÜZELTİ: Berna Akkıyal

KAPAK GÖRSELİ: Helinsu Cengiz

GRAFİK UYGULAMA: Aslı Kayalarlıhoğulları Kurt

BASKI VE CİLT: Güngörler Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Saray Mahallesi 658. Cadde No:11 Kahramankazan/Ankara
Tel: 0312 394 28 82

Birinci Baskı: Ocak 2026 (2000 adet)

ISBN: 978-625-6084-12-4

Yayınevi sertifika no: 45041

Matbaa sertifika no: 49889

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, yayıncının önceden yazılı izni
olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde
elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez, çoğaltılamaz.

DELİDOLU, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. AŞ’nin tescilli markasıdır.

delidolu.com.tr

Anne Enright

Çitkuşu

Türkçeleştiren: Mert Doğruer

Deli

Claire Bracken'a

NELL

Nevada’da farklı düşünme biçimleriyle ilgilenen Russell T. Hurlburt adında bir psikolog var. 2009’da Melanie adlı genç bir kadına gün içinde rasgele zamanlarda çalan bir çağrı cihazı vermiş ve bu cihaz her çaldığında genç kadından o an bilincindeki her şeyi kaydetmesini istemiş, Melanie de psikoloğun araştırması için bu zihinsel olayları daha sonra aklında yeniden canlandırmış.

Melanie, deneyin üçüncü gününde, erkek arkadaşı ona sigortayla ilgili bir soru sorduğu sırada “periodontist” kelimesini hatırlamaya çalışıyormuş. Dördüncü gün, tüplü dalış yapmak için yoğun arzu hissediyormuş. Altıncı gün, lavabodaki taçyapraklarını toplarken de kulaklarında “uzun zaman oldu” deyişi yankılanıyormuş.

Dr. Hurlburt iç dünyalarımızın zihinlerimizde nasıl şekillendiğine dair büyük farklılıklar olduğunu söyler. “Araştırmama göre, birçok insan kafasında imge oluşturmazken bazıları da çok canlı, yüksek kaliteli, rengârenk, hareketli imgeler oluşturuyor.” Bazı insanların iç dünyalarına konuşmalar, bedensel duyular veya duygular; diğerlerineyse “Jambonlu sandviç mi, dana rosto mu?” gibi söze ihtiyaç duymayan “simgeleşmemiş düşünme” hâkim olurmuş.

Ben bu deneyi çok yararlı ve ilginç buluyorum. Hiçbir açıklama aranmıyor ya da yapılmıyor. Melanie böyle düşünüyor çünkü Melanie’nin düşünme biçimi böyle. Melanie’nin, solmuş taçyapraklarla dolu lavabosuyla ve kulağında “uzun zaman oldu” sözlerinin yankısıyla yaşayan bir şair zihnine sahip olması için ortada bir sebep

olmayabilir; başkaları aynı manzarada sadece kullanılmış çay poşetlerini görüp “hayatım boka sardı” diye düşünebilir.

Merak ediyorum, o anlarda Melanie’nin erkek arkadaşının kafasından neler geçiyordu acaba?

Sigorta yaptıralım!

veya:

Melanie niye beni görmezden geliyor?

veya:

Aman tanrım, memelere bak.

veya:

Bu kararı gebertmeden önce sigortalatmam lazım, kahretsin ya.

veya:

Sigorta şirketini değiştirirsek maliyetlerde belirgin bir düşüş olabilir. Belki ben bir hesap çizelgesi hazırlarsam Melanie hem muhtemel riskleri hem de yapılması gereken tasarrufları görür.

veya:

Sigortadan bahsedersem ereksiyonumu düşünmek zorunda kalmam.

Sigortadan bahsedersem insanı her fırsatta ezen bu sistemde yeterince para kazanmayı başaramayışımı düşünmek zorunda kalmam.

Sigortadan bahsedersem ölümü düşünmek zorunda kalmam, işe yarar kısmı hariç.

İşe yarar bir âşığım ve işe yaramaya bayılırım.

Güzeli istiyorum, bir “evet” istiyorum.

Ölmek istiyorum, her an, hem de onun kollarında.

*

Saçmalamayın, Melanie’nin erkek arkadaşı elbette futboldan başka bir şey düşünmüyordur. Çünkü erkeklere ne düşündüklerini sorduğunuzda genelde bunu söylerler. Ve elbette, söyledikleri de doğru-

dur. Ama... o futbol topunun altında bir şey daha kıpırdıyor –titrek dilli, yaşlı, koca bir kertenkele. Futbolun altında bir yerlerde. Sağ başparmağındaki ağrıyan et parçası. Kafatasının kemikli kısmındaki hafif bir kaşıntı. Ve o kaşıntının altında ya da ötesinde, bir açıklık. Bir boşluk. Bir yer. Uzak bir gezegenin mavi göğünde yankılanan bir patlama sesi (çünkü o hâlâ bir oğlan çocuğu, unutmayın), üç ayın doğup battığı bir dünya.

Şimdi ise top onda, koşuyor, ilerliyor ve goool! Evet! Futbol düşüncesinin altında, Zafer! diye geçiyor aklından. Binlerce erkek, stadyumun plastik sandalyelerinden tek bir erkek olarak fırlıyor: İşte bu!

Bu arada Melanie biraz gevşediğini hissettiği implantını emiyor ve bu minik şapırtı, bedenden gelen seslere, özellikle de başkalarından ve başkalarının ağızlarından çıkanlara karşı çok hassas olan erkek arkadaşı için tam bir kâbus. Melanie'nin erkek arkadaşının bilinci, başka insanların –hatta bazen geceleri yalanan köpeğin bile– dillerinin ve salyasının son derece farkında. En fenası da elmalar. Başkalarının çiğneme şapırtısı, kıtırtısı âdeta Melanie'nin erkek arkadaşının beyninin içinde gerçekleşiyor; onun iç dünyasıyla dış dünya arasındaki sınıra kimsenin saygısı yok. Tam bir işgal bu, hatta işkence neredeyse; o sırada Melanie'nin erkek arkadaşı gelen evrakları ayıklamaya çalışıyor. Allah'ın belası sigortayı halletmeye çalışıyor.

Ama bilirsiniz işte.

Melanie'yle erkek arkadaşı. Mutluluklar dilerim onlara. Bence Melanie bir hayalperest, erkek arkadaşı da bir hazine ve ikisini de güvende tutuyor. Ve zamanla –zamanla– birbirlerinin tam olarak ne düşündüğünü öğrenecekler.

Erkek arkadaşının düşünceleri:

yumuşak

şu koku

Melanie'nin düşünceleri:
uzun zaman oldu

Yanımızda yürüyen kişiyle aynı sokakta yürümeyiz. Tek yapabileceğimiz, gördüğümüzü ötekine anlatmak. Bir şeyleri işaret edip isimlendirmeye çalışabiliriz. Bunu yeterince iyi yapabilirsek arkadaşımız dünyaya yeni bir açıdan bakabilir. Ve birbirimize ulaşabiliriz.

Tüm bunları düşünmeye başladığımda ilgimi çeken şey empatiydi, her şeyin çözümü oymuş gibi (ki öyle! öyle!). Toplumsal cinsiyet ve empati, din ve empati, empatinin evrimsel faydaları üzerine düşündüm. Kafamda “Başkalarının Acısını Hissetmek” adlı kocaman, harika bir pasta vardı ve onu dilimleyip duruyordum, çünkü duygunun insanlar arasında köprü olduğuna ve insanları birbirine yaklaştırdığına inanıyordum. Sempatı bir gaz gibidir, biri içine çeker, öteki dışarı verir. Empati! Tıpkı erimek gibi.

Kaynaşabiliriz, biliyorsun bunu. Bağlanabiliriz. Aynı filme ağlayabiliriz. Sen ve ben.

Ama bazı insanlar –aslında epey karmaşık olan bu işi– yapamıyor. Aralarında mesafe var.

Bugünlerde insanlarla aramda bir uçurum olduğunu düşünüyorum; bütün insanlar arasında bir boşluk var. Ve ürkütücü bir boşluk değil bu. İnsanların arasında var olan boş hava, duygularla aşılabilir, ama aşılamayabilir de. Başka bir şeye ihtiyacınız var veya *baştan* bir şeye ihtiyacınız var. Russel T. Hurlburt de zihinsel deneyimin farklı türlerinden bahsederken işte bunu anlatıyordu. İnsanlar farklıdır ve farklı düşünür. Şimdi, bence ihtiyaç duyduğumuz sözcük “tercüme”.

Bu mutlu ayrıklık noktasına gelmem uzun zaman aldı. Çocukken hepimizin aynı olduğunu sanırdım. Mesela sanki telepatik güçlerim

vardı, *senin* de vardı ve bu harikaydı. Hepimiz bir aradaydık. O yüzden de bunun böyle olmadığını keşfettiğimde çok zorlandım, çok yalnızlık çektim.

Ama bakın:

Hani şu hamile olduğunun bile farkında olmadan tuvalette doğum yapan kız... Nasıl olabilir böyle bir şey, diyoruz ya, o kız elbette inkâr içindeydi. Fakirdi.

Bu tek bir kız.

Bir de diğer kız var; yalnızca doğumdan önce ve doğum sırasında değil ya da yalnızca âdet öncesinde veya sırasında da değil, her yumurtladığında acı çekiyor. Yumurtanın döl yatağı borusuna fiilen kaymasını hisseden bir kız. *Mittelschmerz*; o acının Almanca bir ismi var, demek ki gerçek. Okulda böyle bir kız tanıyordum. Her şeyi hissedirdi. Regliden bir hafta önce göğüslerinin hassasiyeti ve karnında dört, üç ya da iki gün önceden başlayan krampolar ve sonunda âdet olunca bütün bu karmaşayla sınıfta dikkati dağılırdı. Her ay on günlük bir olaydı bu. Hayatının üçte biri. Tamponlar içeri girmezdi. Pedler yeterli olmazdı. Baygınlık geçirirdi. Giysileri lekelenirdi. Demir hapları alırdı. Yatmaya giderdi; annesi, Ah canım, derdi. Ve cidden külotunu çıkarıp toprağın bizzat üstüne oturmayı hayal ettiğini çünkü o zaman altında hepsini emmeye yetecek kadar şey bulunduğundan emin olacağını söylerdi. Bu arkadaşımın ismi Maya'ydı, hep bir çeşit acı içindeydi; hep duymazdan gelinir, istekleri reddedilirdi, ona sorun kendisindeymiş gibi, onun hislerindeymiş gibi davranılırdı. Sanırım acının size yaptığı böyle bir şey. Acıyı uydurmakla suçlandığınızı hissettiriyor.

Canım yanıyor, demek için ağzınızı açış biçiminiz bile...

İçimde, diyorsunuz. Bu acı. Lütfen hayal etmeye çalışın. Ama ben hayal etmiyorum. Aramızdaki fark da bu.

Maya hamile olsa kesinlikle farkında olurdu, yani dokuz ay boyunca karnını tekmeleyip mesanesine baskı yaptıktan sonra bir bebek doğursa şok geçirmezdi bence. *Hazımsızlık sanmıştım!* demezdi Maya. Bence o dokuz ay durmadan, *Aaaaahh!* derdi.

Aaaaahh!

Bazı insanların vücutları biraz aptaldır. Bazılarınıninki de gürültülüdür, konuşkandır, hafiften fıtırtıktır; sürekli varlıklarını hissettiren, haberler veren vücutlardır bunlar. *Eyvah, kaşınıyorum!*

Aaaaahh!

Benimki daima sorunsuz oldu. Hep sorunsuz bir vücudun içinde yaşayıp hareket ettim. Yani aynaya bakarken bu ne böyle be, diyorum. Ama ortalıkta gezerken; seks, yemek, gürültü, öyle şeyler... Hiç sıkıntı yaşamadım. Yemeğimi yerim. Koşarım. Bayılırım koşmaya. Uçmak gibi gelir bana.

Bu da yirmi iki yaşındayken âşık olduğumu ve bunun tam bir sürpriz olduğunu söylemenin dolambaçlı yolu. Sanki bu hassas canavar her daim içimdeymiş, tekmeler savuruyor, dönüp duruyormuş da orada olduğundan haberim yokmuş gibi.

Aaaaahh!

“Âşık oldum,” diyorum çünkü olanı teknik açıdan anlatan terim bu. Arada mesafe yoktu, tercüme de ihtiyacı yoktu. Anlaşıldığımı, kaynaştığımızı hissettim. Ve coşkulu bir histi bu.

Üniversiteden mezun olalı bir yıl olmuştu, taze yetişkin dünyasına usulca giriyordum ve nasıl biri olacağımı biliyordum, bunu hatırlamak istiyorum. Vücudum sessize alınmış değildi. Seksten nasıl keyif alacağımı, nasıl yemek yiyeceğimi, sarhoş olup toparlanacağımı, kendime nasıl dokunacağımı, başkasına nasıl dokunacağımı biliyordum. Nasıl dans edeceğimi, kendimi kaybedip derin ve aptalca tartışmalara nasıl gireceğimi biliyordum; hoşlandığım bir kızla tek

gecelik tatlı bir kaçamak veya hoşlanmadığım bir erkekle daha talepkâr, daha kaotik bir şey; hep bir gerilim olurdu doğrusu. Erkeklerle seks her zaman biraz dövüşme hissi verirdi, canınız yanabilirdi veya gece canınızın yandığını akşamdan kalmalık sona erince anlayabilirdiniz. Seks sırasında neler hissettiğinizi söylemekse zor. (Mazoşist miyim ben? Öf, hatırlayamıyorum ki...) Ama aslında beni duygusal açıdan kırabilenler kızlardı, özellikle de şu huzursuz edici, kibirli tavrı takındıklarında; kaldı ki bana en başta çekici gelen yönleri de buydu. Öyle işte.

Trinity'den harika bir arkadaş grubum vardı, birbirimizi beşinci günde falan bulmuştuk. Uzun paltosu ve (kendi deyişiyle) Lord Bryon'ın karakterlerini andıran saçlarıyla bir çocuk, üstünde yürünmesi bile yasak olan çok güzel bir çim alandan bisikletiyle geçti; biz üç kız, Lily ve Shona'yla üçümüz onu izliyorduk, çocuğun adı Malachy'ydi, gey olduğu belliydi, gülüşünden belliydi, neredeyse dibimize oturdu ve hepimiz, o an yapmamız gerekeni biliyorduk.

Malachy'nin babası emlak işindeydi, o yüzden şehir merkezinde tek göz bir dairesi vardı, biz orayı ilk sene yavaş yavaş dağıttık ama benim hoşuma giden, oradaki geceyarıları ve içki âlemleri değil, kahvaltıyla başlayan ve arkasından pek bir şey gelmeyen, öylece takıldığımız ve ince küçük cigaralar sardığımız aptal günlere uyanmaktı. Kafalarımız bir dünya olmadan hemen önce her şey aşırı mantıklı geliyordu. Ya nasıl onaracağımızı biliyorduk – geçmişte gezegeni sikenler tarafından çalınan geleceğimizi yani – ya da daha başlamadan işimizin bittiğini. Değişiyordu işte. Bizi birbirimize sıkıca bağlayan, insanlığın kendi salak benliğini *aşacağına*, özellikle de bizim, çağımızın geç kalmışlığını aşacağımıza dair hayaldi.

Cik cik.

Ben ayrıca kafam epey güzelken Mal'in penceresinin önündeki yaprak dökmeyen ağaçlardan gelen kuş seslerine derin derin dalarak da vakit geçirirdim. Dalları geniş, gövdeleri kıvılcık, altı koca çam ağacı; siteyi bu ağaçların etrafına inşa etmek zorunda kalmışlardı. Her biri üç daire değerindeydi. Müze gibi doğa. Biz balpeteği gibi örülmüş cam kutulardan birinde aylıklık eder, dallarındaki kuşların özgürlüğünü seyreder, aralardan geçen rüzgârı dinlerken bu ağaçlar bize sitem ederdi.

Kuşlarla konuşabildiğimi düşünmeye başladım.

Fiiiiiyyk fiiiiiyyk fiiiiiyyk.

Piiiiiyyk piiiiiyyk piiiiiyyk.

Gvurrrrr-vurrrrr.

Gaaaark.

Üzüldüğümde dünyanın sonundan çok, ufak şeyler için kaygılanırdım; benim anksiyete tarzım da budur belki. Üniversite boyunca, çobanaldatan diye eskiden İrlanda'da bulunan ama artık pek kalmayan bir kuş türü hakkında eski zamanlara özgü bir endişe içindeydim. Hâlbuki ufak tefek, gösterişsiz hayvanlar. Geceleri iyi gören koca gözleriyle kozalakları andırırlar. Alacalı tüyleri belli bir türdeki ağacın kabuğuyla âdeta bütünleşir ve çobanaldatanı görmeme sebeplerinizden biri bu; bir diğeri de onu aramaya çıktığınızda havanın çoktan kararmaya başlamış olması. Çobanaldatanı görmemenizin üçüncü nedeniyse ortalıkta olmaması, artık yok. Neredeyse hiç kalmadı bu kuşlardan. İrlanda'da en son Timoleague'deki Inchy Köprüsü'nde görülmüş: "Bir erkek çobanaldatan, 1 ve 8 Haziran 2012 tarihleri arasında üç gece tipik üreme habitatında böcek avlarken gözlemlenmiş." Neyse, alacakaranlıkta böceklerle beslenen küçük bir göçmen kuş ama artık ya böcekler yok ya da yaşam alanı.

Anne Enright

Çitkuşu

"Kuş kendisinden ibaretti işte. Herhangi birimiz buraya gelmeden uzun zaman önce de vardı, hepimiz gittikten uzun zaman sonra da var olacak." Peki ya insan? O neyi devralıp neyi miras bırakacak? Umut, hayal kırıklığı, sevgi, neşe, yetenek, merak, zekâ, travma mı? İrlandalı yazar Anne Enright, insanın insana aktardıkları hakkında düşündüren romanı *Çitkuşu*'nda bir ailenin üç kuşağını temsil eden kadınları, aralarındaki ilişkileri ve duygusal bağları, aile içinde yaşanan ve sonraki kuşaklara aktarılan travmaları konu ediyor.

Ailenin ortanca kuşağını temsil eden Carmel bir yandan şiirleriyle belleklere kazınan şair babası Phil'in aileyi yaralayan eylemlerini anlamlandırmaya çalışırken bir yandan da annesi Terry, kardeşi Imelda ve kendi çocukluğunun bölük pörçük hatıralarıyla, terk edilmişliğiyle, sevgisizliğiyle ve yalnızlığıyla başa çıkmaya çalışıyor. Carmel'in kızı Nell ise dedesi Phil'den aldığı yeteneğiyle kimliğini ve sesini bulmaya çalışırken kendi seçtiği hayatı yaşamak için annesi Carmel'in yanından ayrılmayı seçiyor.

2007 Man Booker Ödülü'nü alan Anne Enright'ın, yarattığı karakterler ve anlatım biçimiyle dikkat çeken romanı *Çitkuşu*, 2024 yılında The Writers' Prize'in (Yazarlar Ödülü) sahibi oldu.

"Anne Enright, yaşayan en önemli romancılarımızdan biri."

The Times

delidolu.com.tr
📞 📧 📱 delidolukitap
Delidolu Yayınları

ISBN: 978-625-6084-12-4

9 786256 084124